

SZÁMÍTÓGÉP AZ INFORMÁCIÓSZERZÉSBEN

Egy nagyvállalat tapasztalatai

Polniczky Lipótné—Söpteiné Farkas Mariann

Nitrokémia Ipartelepek, Fűzfőgyártelep

A Nitrokémia Ipartelepek közel 5000 főt foglalkoztató, kb. 300 terméket előállító vegyipari nagyvállalat. Hat fő termékcsoportja a következő:

- növényvédőszer,
- műanyagok és feldolgozásuk,
- ioncserélő gyanták,
- intermedierek,
- ipari segédanyagok,
- speciális termékek.

Valamennyi termékcsoporton belül kutató–fejlesztő tevékenység is folyik, hiszen jelen gazdasági helyzetünk megköveteli a termékszerkezet rugalmasságát, a technológiák gazdaságos ki- vagy átalakítását. A kutatás és fejlesztés során a legújabb (legfejlettebb, leggazdaságosabb) megoldások ismerete elengedhetetlenül szükséges. A publikációk száma ugyanakkor évről évre nő (egy 1981-es adat szerint a műszaki szakirodalom mennyisége 1950-től 1965-ig megkétszereződött, majd 1972-ig 7 év alatt ismét a duplájára növekedett), a gyors tájékozódás igénye pedig egyre nagyobb.

E tendenciák eredményeként a vállalatunknál dolgozó kutatók és fejlesztő mérnökök igényévé vált azoknak az információs eszközöknek a hasznosítása, amelyeket a számítástechnika rohamos fejlődése rendelkezésünkre bocsát. A nagy számítógépes műszaki adattárak éppen a kutatás–fejlesztés területén előnyösek, ahol – folyamatosan és gyors hozzáféréssel – nagy mennyiségű friss információra, adatra van szükség. Az igények és lehetőségek találkozásának köszönhetően – a meglévő külföldi és hazai tapasztalatok alapján – a Nitrokémia *megkezdte külföldi adatbázisok online használatát.*

A vállalat első lépésként felmérte egy saját, helyi terminál telepítésének a lehetőségét, mivel azonban ez nehézségekbe ütközött (ezek részleteire nem térünk ki), „idegen” terminálon kezdte meg az online szakirodalomkeresést, a Dialog rendszer adatbázisainak használatával.

Az online irodalomkeresés jellemzői és értékelésük

1982 májusa és 1983 októbere között 56 különböző téma online keresését végeztük el. A keresésre fordított teljes kapcsolódási idő 26,25 óra volt, az eredményül kapott hivatkozások (találatok) összes száma 6584 volt. Egy témára átlagosan 117 találat jutott, az egy témára elhasznált átlagos kapcsolódási idő 0,47 óra (kb. 28 perc) volt.

Értékeljük a fenti számadatokat! A 26,25 óra alig több, mint egy ember három munkanapja. Ha elgondoljuk, hogy hagyományos – manuális – irodalmazással egyetlen hivatkozás megtalálását, helyességének (relevanciájának) megítélését kb. 15 másodperc alatt kellene elvégeznünk ahhoz, hogy a fenti mennyiségű találat a birtokunkba jusson, könnyen beláthatjuk, hogy ez lehetetlen.

Az általunk online módon keresett 56 téma igen változatos. Ennek egyik oka a vállalat már említett változatos profilja. Ugyanakkor az egyes termékcsoportok fejlesztésén kívül a földrajzi elhelyezkedés következtében (pl. a Balaton közelsége miatt) felmerülő speciális környezetvédelmi, valamint a technológiákhoz kapcsolódó problémák megoldása is a gyár feladatai közé tartozik. Az 56 téma a következő információkeresési típust, ill. tárgykört képviselte:

- vegyülettípus: 8 keresés (14,2%)
- adott vegyület: 32 keresés (57,0%)
- adott cég szabadalmai: 4 keresés (7,2%)
- növényvédőszer-formulázás: 1 keresés (1,8%)
- környezetvédelem: 2 keresés (3,6%)
- növényvédőszer kombinációk: 3 keresés (5,4%)
- pirotechnika: 2 keresés (3,6%)
- ioncserélők: 1 keresés (1,8%)
- biztonságtechnika, balesetvédelem: 2 keresés (3,6%)
- analitika: 1 keresés (1,8%)

Amint a fenti adatokból látható, a keresések túlnyomórészt többsége *adott vegyületekre vonatkozó információk* megszerzését célozta. A keresés ezek közül

- 7 esetben (21,9%) a vegyületről szóló általános információk,
- 11 esetben (34,3%) a vegyület előállításával kapcsolatos információk,
- 9 esetben (28,1%) a vegyület előállítására vonatkozó szabadalmak és
- 5 esetben (15,7%) a vegyület felhasználhatóságával kapcsolatos információk beszerzésére irányult.

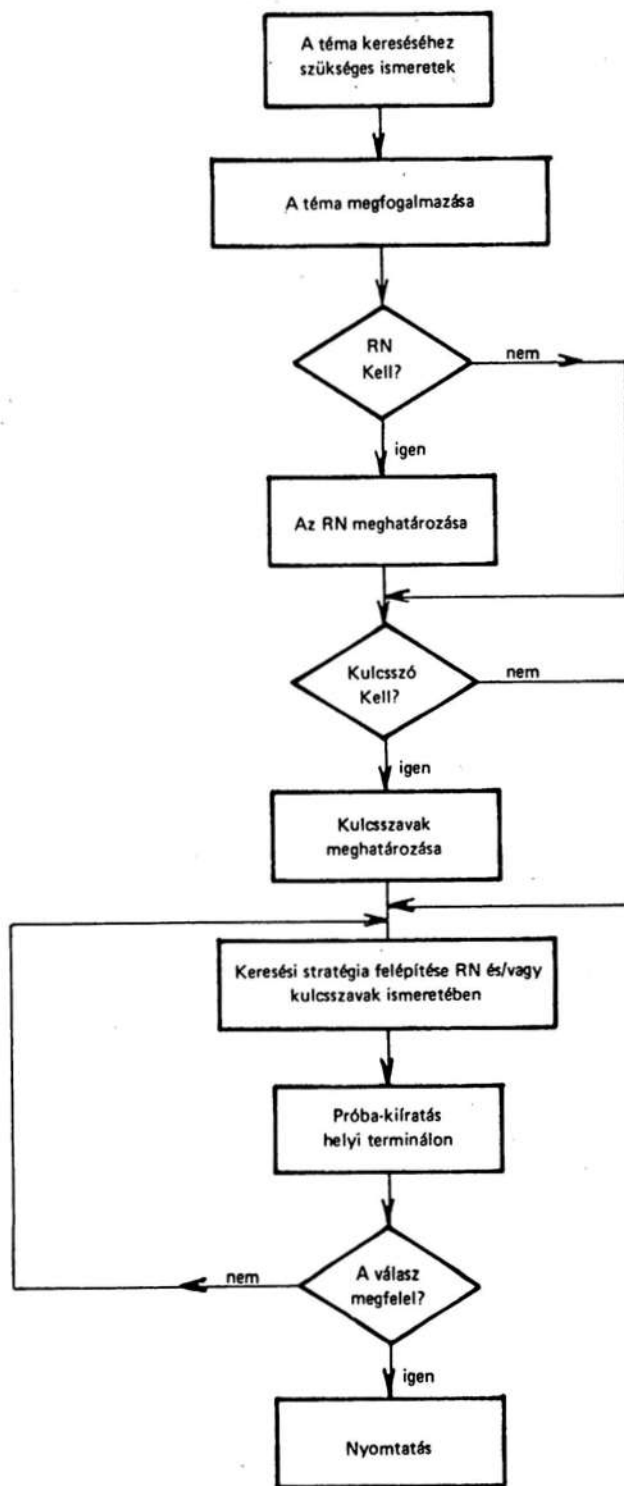
A vegyületekre vonatkozó 32 keresés legtöbbje a vegyület azonosító szám, az ún. RN (Registry Number) alapján történt. A vegyület és RN száma közötti egyértelmű megfelelés miatt a leggyorsabbnak és leghatékonyabbnak az RN-t felhasználó keresési stratégiák bizonyultak. A 24 egyéb típusú keresés esetében kulcsszavakra épülő keresési stratégiákat alakítottunk ki, de előfordultak RN és kulcsszavakat egyaránt használó keresési stratégiák is (pl. az egyik pirotechnikai téma, a biztonságtechnikával és balesetvédelemmel foglalkozó téma). A kulcsszavas és vegyes keresési stratégiák a csak RN szerinti kereséseknél több időt igényeltek, hiszen gyakran volt szükség az előre átgondolt stratégiának a kapott találatától függő változtatására keresés közben (1. ábra).

A keresések során a CA SEARCH (Chemical Abstracts) adatbázis 308, 309, 320, 310 és 311-es számú fájljait (a Chemical Abstracts évek szerinti felosztott rész-adatbázisai 1967-től napjainkig), valamint a CLAIMS US PATENT ABSTRACTS (USA szabadalmak) adatbázist használtuk leggyakrabban, de a speciális témák esetében a DIALINDEX-en (a Dialog rendszer adatbázisainak gyors áttekintését lehetővé tevő „tartalomjegyzék”) keresztül megvizsgáltuk, hogy egyéb adatbázisokban nincs-e az adott témákhoz kapcsolódó hivatkozás.

A felhasználói kör

A lekérdezett témák vállalaton belüli, részlegek közötti megoszlása a következő. Az első 23 online keresés közül 17 a Központi Kutató Laboratórium, 2 a Kísérleti üzem, 4 pedig a Dokumentációs és Szabadalmi Osztály számára készült. Huszonnegyediként került sor az első gyárrészlegi téma irodalmának keresésére. Az 56 téma gyáron belüli megoszlásának alakulása az alábbi:

- Központi Kutató Laboratórium: 27 keresés (48,2%)
- Kísérleti üzem: 13 keresés (23,2%)
- Dokumentációs és Szabadalmi Osztály: 1 keresés (1,9%)
- Gyárrészlegek: 5 keresés (9,0%).

1. ábra Egy téma RN és/vagy kulcsszó szerinti keresésének folyamata

A vállalaton belül a kutatással és fejlesztéssel foglalkozó részlegek érdeklődése a legnagyobb, míg a közvetlen termelési részlegek érdeklődése kisebb mértékű. Az

okok nyilvánvalóak. Egyfelől alapvetően fejlesztéssel, kutatással (amelyek általában új termék bevezetésére irányulnak) csak a Központi Kutató Laboratórium és a Kísérleti üzem foglalkozik, ezért itt az információhoz való gyors hozzájutás gyakran fontos lehet. Másfelől a gazdasági nehézségekkel járó importanyag-korlátozás, a nyersanyagokkal való takarékos gazdálkodás, a technológiákkal szemben támasztott egyre szigorúbb követelmények (zárttság, megfelelő környezetvédelem, a gyártósorok „rugalmassága”) arra készíteti a gyárreszlegeket, hogy műszaki osztályaikon maguk is végezzenek fejlesztő munkát, s ennek során hívják segítségül az információszerzés új lehetőségeit.

A közölt adatok alapján az is nyilvánvaló, hogy a főfeladatként kutatással foglalkozó szakemberek, akiknek „mindennapi kenyere” a szakirodalmazás, gyorsabban elfogadják és alkalmazzák e munkájuk megkönnyítésére szolgáló eszközöket. Ennek több oka van. Talán a legfontosabb, hogy míg a kutatók állandó kontaktusban vannak a vállalat műszaki könyvtárával, s így az információcsere gyorsabb, az új lehetőségek (mikrofilmek, számítógépes rendszerek) megismerése egyszerűbb, addig

a gyárreszlegekhez lassabban jutnak el az ilyen jellegű ismeretek.

A Dokumentációs és Szabadalmi Osztály sajátos helyzetben van. A műszaki könyvtár a fennhatósága alatt működik, ezért állandó köztük a kapcsolat, s végeredményben az ő munkájuk is speciális kutatásnak tekinthető.

*

Az elmondottak alapján úgy véljük, hogy az online információkereső szolgáltatás bevezetése vállalatunknál sikeres volt. Egyre többen élnek az információszerzés eme új lehetőségével. A lekérdezések közül néhánynak máris beépült az értéke valamely gyakorlati eredménybe (pl. új termék kifejlesztése). Távlati célunk, hogy a Dialog rendszeren kívül más szolgáltató központ(ok) online hozzáférését is megvalósítsuk.

POLNICZKY Lipótné—SÖPTEINÉ FARKAS Mariann: Számítógép az információszerzésben. Egy nagyvállalat tapasztalatai

A cikk a fűzfői Nitrokémia Ipartelepek műszaki könyvtára által a Dialog online-szolgáltató rendszer útján 1982 májusa és 1983 októbere között végzett, 56 témára irányuló szakirodalmi információkereséseket elemzi és értékeli, kitérve a felhasználók vállalatban belüli megoszlására is.

* * *

Mrs. POLNICZKY, L.—Mrs. SÖPTEI FARKAS, M.: Computerized information retrieval. Experiences in a large company

From May 1982 through October 1983 the Technical Library of the Nitrokémia Industrial Works in Fűzfő, Hungary, performed online searches on 56 topics using the databases of the Dialog service. In the article an analysis and evaluation of the search results as well as the user distribution within the company are given.

* * *

ПОЛНИЦКИ, Л. — ШЭПТЕИНЭ ФАРКАШ, М.: Вычислительная машина для приобретения информации. Из опыта крупного предприятия

В статье дается анализ работ, проведенных технической библиотекой Нитрохимических промышленных участков г. Балатонфюзфё в период с мая 1982 г. по октябрь 1983 г. по онлайновому поиску в базах данных Dialog. Оцениваются результаты информационных поисков в библиографических базах данных, с учетом распределения потребителей внутри предприятия.

Frau POLNICZKY, L.—Frau SÖPTEI FARKAS, M.: Der Rechner in der Literatur-recherche. Erfahrungen eines Grossunternehmens

Der Artikel gibt die Analyse und Auswertung von 56 Themen umfassenden fachliterarischen Literatur-recherchen, die von der technischen Bibliothek der Nitrochemischen Werke, Fűzfő über das online-System Dialog in der Periode vom Mai 1982 bis Oktober 1983 durchgeführt worden sind. Auch die Verteilung der Benutzer innerhalb des Betriebes wird berücksichtigt.

* * *